

ונמצא שהסולם דינו כפתח לענין להחמיר, ואין דנים אותו
 כמחיצה להקל.
 מתרצת הגמרא: **הָאָם** – כאן בדין זה, **בְּמֵאָה עֶשְׂרִים** – באיזה אופן
 מדובר, **דְּלֵא נְבוֹהָ מִרְפֶּסֶת עֲשָׂרָה** – שאין המרפסת גבוהה עשרה
 טפחים מעל החצר, ונמצא שאף בלא הסולם פתוחה היא לחצר,
 ואי אפשר לדנו כמחיצה לפי שאין בו עשרה טפחים.
 שבה הגמרא ומקשה: **וְאִי לֹא נְבוֹהָ מִרְפֶּסֶת עֲשָׂרָה** – אם אין
 המרפסת גבוהה עשרה טפחים מן החצר, **כִּי עֲבִיד דְּקָה מֵאֵי תָּוִי** –
 מה יועיל אם עושים דיירי המרפסת 'דקה' לפני הסולם, הרי
 נידונים הם כדרים למטה, ואין 'דקה' מועילה להפריד בין שתי
 חצירות שאין כותל ביניהם.
 מתרצת הגמרא: **בְּמִנְפַּסְתָּ עַד עֲשָׂרָה אַמּוֹת** – מדובר כאן במרפסת
 המוקפת מחיצה גמורה, אלא שיש בה פתח ברוחב עשר אמות,
 ולפיכך מועילה כאן עשיית 'דקה', **דְּכִיּוֹן דְּעֲבִיד דְּקָה אִסְתַּלְּקִי**
אִסְתַּלְּקִי מִקְּהָא – שמאחר ועשו 'דקה' גילו דעתם שחפצים
 להסתלק מלהשתמש בחצר.
 הגמרא מביאה מעשה בעיר שהוצרכה לעירוב עם שויר: **הִנְהוּ בְּנֵי**
קִקְנוּאִי – מעשה היה בבני העיר קקנואי, **דְּאָתוּ לְקַמְיָה וְשָׁבִאוּ**
לְפָנֵי דְרַב יוֹסֵף, אָמְרוּ לֵיהּ הֵב לָנוּ נְבִירָה דְּלַעֲרֵב לָנוּ מֵאֵתִין – תן לנו
 אדם שיערב את עירנו. ועיר זו היתה עיר של רבים מתחילתה,
 ולפיכך אסור לערב את כולה כאחת, אלא צריך להניח לה שויר.
אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לְאֶבְרָהָ, יוֹלַעַרְבָּהּ – כך עשה להם עירוב, ו**הָוִי**
דְּלֵא מְצִינֹתָהּ עֲלֵיהּ כְּבִי מִדְּרָשָׁא – אך ראה לעשות זאת באופן שלא
 יבואו לאחר מכן להתלונן עליך בבית המדרש.
אָוֵל – הלך אביי לאותה העיר, **הָוֵא לְהִנְהוּ בְּנֵי דְפִתְיָחִי לְנִהְרָא** –
 ראה שיש בסוף העיר בתים העומדים על שפת הנהר, ופתחיהם
 לצד הנהר, ואין להם פתח או חלון לצד העיר. **אָמַר אַבְיִי** לעצמו,
הֲנִי לְהָוִי שְׂוִיר לְמָתָא – בתים אלו אניח בתורת שויר לעירוב העיר,
 ועל ידי כן יהיו רשאים שאר בני העיר לערב בינם לבין עצמם.
הָדֵר אָמַר – חזר אביי ואמר לעצמו שאין נכון הדבר להניח בתים
 אלו בתורת שויר לעיר, משום שאין **מְעַרְבִין אֶת בּוֹלָה תָּנִן** – שנינו
 במשנתנו (לעיל נט). שיעיר שהיתה מתחילה של רבים אין מערבין
 את כולה כאחת, **[מְבַלְל]** – ויש לדייק מדברי המשנה, **דְּאִי בְּעִי**
לְעִירוּבֵי מְצִי מְעַרְבִין – שאם היו רוצים לערב את העיר כולה כאחת
 היו רשאים לעשות כן מעיקר הדין, אלא שתיקנו חכמים שלא
 יעשו כן משום שיהא היכר שהיתר הטלטול בעיר הוא משום
 עירוב, ולא יבואו לטלטל ברשות הרבים. אבל בתים אלו
 העומדים על שפת הנהר הרי אינם יכולים לערב עם דיירי העיר
 כלל, מאחר שאין להם שום פתח או חלון לצד העיר המצרפם עם
 שאר בני העיר, וממילא אין מועיל להניחם בתורת שויר לעיר.
 וממשיך אביי ואומר: **אָלֵא אֲנִיעִיד לְהוּ כְּזוּי** – אעשה לבתים אלו
 חלונות לצד העיר, **דְּאִי בְּעִי לְעִירוּבֵי דְרָךְ חֲלוֹנוֹת מְצִי מְעַרְבִין** –
 שבאופן כזה אם ירצו לערב עם בני העיר יוכלו לעשות כן, מאחר
 שהחלונות מחברים אותם עם שאר בני העיר להיות נידונים
 במקום אחד, ולאחר מכן אוכל להניחם בתורת שויר לעיר, שלא
 יערכו עמם אלא יעשו עירוב לעצמם.
הָדֵר אָמַר – חזר אביי ואמר לעצמו, **לֹא בְּעִי** – אין צריך לעשות
 חלונות לבתים אלו, אלא ניתן להניחם בתורת שויר לעיר אף
 שאינם רשאים לערב עם בני העיר. **דְּהָא וְשִׁהֲרִין דְּקָה בְּרֵא נְבוֹהָ**
מְעַרְבִין לָהּ לְבּוֹלָה מְחוּזָא – היה מערב את כל העיר מחוזה, **עֲרִיבִיתָא**
עֲרִיבִיתָא – שכונות שכונות, כלומר, היה מערב כל שכונה בפני
 עצמה, ולא עירב את העיר כולה כאחת. וטעם הדבר שהיה עושה
 כן, **מִשּׁוּם פְּרָא דְבִי תִירִי** – מאחר שהיו בין שכונה לשכונה גומות
 ארוכות שבהם היו מצניעים גרעני תמרים לצורך מאכל בהמות,
 וגומות אלו הפרידו בין השכונות (ציוור ד טו), ואי אפשר היה לערב
 את כולן כאחת. ומאחר והיה רבה בר אבוא מערב כל שכונה
 בשלימותה, בלא לשירי חלק ממנה, נמצא בהכרח דָּבָל חָד וְחָד תָּוִי
 שויר לְחִבְרָה – שכל שכונה משמשת כשויר לחבירתה, שאם לא
 כן היה לו להניח שויר בכל שכונה בפני עצמה. **וְאֵף עַל גַּב דְּאִי בְּעִי**

וְלֹא עֲרִיבֵי דיירי החצר עם דיירי העליה, אלא עירבו דיירי החצר
 לעצמם ודיירי העליה לעצמם, **אִם יֵשׁ לְפָנֶיהָ דְּקָה אֲרִבְעָה** – אם יש
 לפני הסולם של המרפסת פתח נמוך בגובה ארבעה טפחים, **אֵינָהּ**
אוֹסְרָה – אין המרפסת אוסרת, כלומר, אין דיירי העליה אוסרים
 על דיירי החצר, לפי שגילו דעתם שחפצים הם להסתלק
 מלהשתמש בחצר. **וְאִם לֹא** – ואם לא עשו פתח נמוך לרגלי
 הסולם, **אוֹסְרָה** המרפסת, כלומר, אוסרים דיירי העליה על דיירי
 החצר, שמאחר ויש להם דריסת רגל אצלם הרי זה כחצר שמקצת
 דייריה עירבו זה עם זה ומקצתם לא עירבו, שכולם אוסרים
 להשתמש בחצר.
 מתבאר מדין זה שרב נחמן סובר שסולם יש עליו תורת פתח אף
 להחמיר, ולפיכך נידונים דיירי העליה כדרים למטה משום הסולם
 המחבר ביניהם, שאילו היתה עליו תורת מחיצה להקל לא היו
 אוסרים על בני החצר, אף אם אין 'דקה' לפני הסולם, וכיצד אמר
 רב נחמן לעיל שסולם נידון תמיד להקל.
 מתרצת הגמרא: **הָאָם בְּמֵאָה עֶשְׂרִים** – באיזה אופן מדובר כאן,
בְּדֵלֵא נְבוֹהָ מִרְפֶּסֶת עֲשָׂרָה – שאין המרפסת גבוהה עשרה טפחים
 מקרקע החצר (ציוור א), ולפיכך נידונים דיירי העליה כאילו דרים
 למטה, אף בלא הסולם המחבר ביניהם, ואי אפשר לדון את
 הסולם כמחיצה מאחר ואינו גבוה עשרה טפחים.
 שבה הגמרא ומקשה: **וְאִי לֹא נְבוֹהָ מִרְפֶּסֶת עֲשָׂרָה** – אם מדובר
 באופן שאין המרפסת גבוהה עשרה טפחים מן הקרקע, אם כן, **כִּי**
קָא עֲבִיד דְּקָה מֵאֵי תָּוִי – כאשר עושים בני העליה 'דקה', **דְּהֵינּוּ**,
 פתח נמוך לפני הסולם, מה הועילו בכך, הרי עדיין המרפסת אינה
 גבוהה עשרה טפחים מקרקע החצר, ולפיכך נידונים דיירי העליה
 כאילו דרים למטה, ומאחר ולא עירבו עם דיירי החצר אוסרים הם
 עליהם, כדן שתי חצירות שאין כותל ביניהן, שאוסרים דיירי חצר
 זו על דיירי החצר השניה, ואין מועיל לעשות 'דקה' ביניהם.
 מתרצת הגמרא: מיימא זו עוסקת ב**מִרְפֶּסֶת הַמְּנוֹפֶסֶת עַד עֲשָׂרָה**
אַמּוֹת – שיש מחיצה גמורה סביב לכל המרפסת, ולפיכך נידונים
 דיירי העליה כדרים ברשות אחרת, אלא שיש במחיצה זו פתח
 ברוחב עשר אמות (ציוור ב), ולפיכך עדיין הם נידונים כדרים
 בחצר, שהרי אין המרפסת גבוהה הימנה עשרה טפחים, אך לענין
 זה מועיל לעשות 'דקה', **דְּכִיּוֹן דְּעֲבִיד דְּקָה אִסְתַּלְּקִי אִסְתַּלְּקִי לֵיהּ**
מִקְּהָא – שמאחר ועשו פתח נמוך ביניהם גילו דיירי העליה את
 דעתם שחפצים הם להסתלק משימוש בחצר, וממילא אינם
 צריכים להניח עירוב אחד עם הדרים בה.
 הגמרא מביאה דין נוסף לגבי סולם: **אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר שְׁמוּאֵל,**
בּוֹתֵל שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצִירוֹת, שְׂרָפְשָׁא בְּסוּלְמֹת – שְׁהֵנִיחַ עָלָיו כְּמָה
סוּלְמוֹת בְּרִצְפּוֹת זֶה לִיד זֶה (ציוור ג 8), אִפִּילוּ בִּתְרָא מְעַשֵּׂר – אִפִּילוּ
אִם עָשָׂה כֵּן בְּרוּחָב שֶׁל יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, מְכַל מְקוֹם עֵדִין כּוֹתֵל
זֶה תוֹרֵת מְחִיצָה עָלָיו. כְּלוּמֹר, הֵדִין הוּא שְׁכוּתֵל שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצִירוֹת
שֶׁנִּפְרָץ בִּיּוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת מִבְּטֵל אֶת הַמְּחִיצָה שֶׁבִּינֵיהֶם, וּמַעֲתָה
חַיִּיבִים הֵם לְהִנְיָח עִירוּב אֶחָד בֵּין כּוֹלֵם, וְאִם עִירְבָה כָּל חֲצֵר
לְעַצְמָהּ אוֹסְרִים הֵם זֶה עַל זֶה. וְעַל כֵּן אֹמַר שְׁמוּאֵל, שֶׁאִם יֵשׁ
מְחִיצָה שְׁלִימָה בִּינֵיהֶם, אֲלֵא שְׁהֵנִיחַ סוּלְמוֹת בְּרוּחָב יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר
אַמּוֹת, אֵין אֹמְרִים שֶׁעַל יְדֵי סוּלְמוֹת אֵלּוּ נִידוֹן הַכוֹתֵל כִּנְפֶּרֶץ יוֹתֵר
מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, אֲלֵא נוֹתֵנִים לְסוּלְמוֹת תּוֹרֵת מְחִיצָה לְהַקֵּל, וּלְפִיכָךְ
דִּינָם כְּמוֹ שְׁתֵּי חֲצִירוֹת שֶׁשֶׁ בִּינֵיהֶם כּוֹתֵל וְבוֹ פֶּתַח, שֶׁהֵדִין בּוֹה
הוּא שֶׁאִם רָצוּ לְעֵרֵב בִּיחָד רִשְׁאִים לְהִנְיָח עִירוּב אֶחָד, אֶךְ אִם רָצוּ
לְעֵרֵב כָּל חֲצֵר בִּפְנֵי עַצְמָהּ אֵינֶם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה.
 הגמרא מקשה סתירה בדברי שמואל: **רַמִּי לֵיהּ וְהִקְשָׁה לוֹ רַב**
בְּרוּקַי לְרַב יְהוֹדָה, בְּמִעְצָרָתָא וּמְקוֹם שׁוֹרְרִים בּוֹ זֵיתִים וְעִנְבִּים
דְּבִי וְשֶׁל בֵּית רַב תַּנְיָא, מִי וְכִינִי אָמַר שְׁמוּאֵל שְׁכוּלֵם יֵשׁ תּוֹרֵת
מְחִיצָה עָלָיו לְהַקֵּל, וְהָאֵמַר וְהִרִי אִמְרוּ רַב נִחְמֵן אָמַר שְׁמוּאֵל,
אֲנִישִׁי מִרְפֶּסֶת וְאֲנִישִׁי חֲצֵר שֶׁשֶּׁבָּחוּ וְלֹא עֲרִיבֵי בִיחָד, אֲלֵא עִירְבוּ
דיירי החצר לעצמם ודיירי המרפסת לעצמם, אִם יֵשׁ לְפָנֶיהָ – לפני
הסולם של המרפסת, דְּקָה – פתח נמוך בגובה ארבעה טפחים, אֵינָהּ
אוֹסְרָה המרפסת על החצר, **וְאִם לֹא** – ואם אין שם 'דקה', **אוֹסְרָה,**

ש"ר שלא יערבו עם השאר, או שמאחר ועיר זו קטנה היא ביותר
אין צריך להניח לה ש"ר, וניתן לערב את כולה כאחת.
מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בד"ן זה: נחלקו בזה רב הונא
ורב יהודה, חד אמר - אחד מהם סובר שעיר אחרת כעין
חדשה פקעא ש"ר - צריך לש"ר חלק מדייריה שלא יערבו
עם השאר, וחד אמר - ואחד מאמוראים אלו סובר דלא פקעא
ש"ר - שאין צריך לש"ר ממנה כלל, מאחר והיא קטנה
ביותר.
שנינו במשנה: רבי שמעון אומר שלש חצירות וכו' של שני בתים.
הגמרא מביאה מחלוקת כיצד יש לפסוק להלכה: אמר רב הונא בר
גוריא אמר רב, הלכה כרבי שמעון, שיש לש"ר שלש חצירות
שבכל אחת מהן יש שני בתים. רבי יצחק אמר, אפילו אם משייר
בית אחד ויחצר אחת די בכך.
סברה הגמרא שכוונתו לומר שדי לש"ר בית אחד, ובנוסף לכך
חצר אחת שאין בה בית דירה. ועל כך מקשה הגמרא: חצר אחת
פלגא דעתך - וכי עולה על דעתך לומר שמועיל לש"ר חצר שאין
בה בית, הלא אינה ראויה לדירה כלל.
ומחמת קושיא זו מפרשת הגמרא את דברי רבי יצחק באופן אחר:
אלא אמר - אמור כן, אפילו אם משייר בית אחד העומד בחצר
אחת די בכך.
הגמרא מבררת מנין למד רבי יצחק את דינו: אמר ליה אביי לרב
יוסף, הא - דין זה דרבי יצחק, שדי לש"ר בית אחד העומד בחצר
אחת, נקרא אי סבא - האם קיבל כן מרביתו, או שאמר זאת
מסברת עצמו.
אמר ליה רב יוסף לאביי, מאי נפקא לן מינה - מה חילוק יוצא לנו
לדינא מספק זה, הרי ממילא פוסקים אנו להלכה כדברי רבי
שמעון, שצריך לש"ר שלש חצירות שיש בכל אחת מהן שני
בתים.
אמר ליה אביי לרב יוסף, נקרא נמור ומוקדא תהא - וכי חפץ אתה
שאלמד גמרא הן אמת והן שיבוש כאילו זה זמר ושיר. כלומר,
יש לו להבין מנין למד רבי יצחק את דינו, אף על פי שאין הלכה
כמותו.

משנה

משנה זו שבה לעסוק בדיני תחומין, ומפרשת דינים שונים באדם
שאמר לבנו להניח עליו עירובי תחומין: מי שהיה עומד בערב שבת
בין השמשות בשדה בצד מוקד העיר, ואמר לבנו מבעוד יום ערב
לי - הנח עליו עירובי תחומין בצד מוקד העיר, או שהיה עומד
במקד ואמר לבנו מבעוד יום ערב לי במוקד, אם יש חיטין ו-ממנו
ולביתו מרחק של אלפים אמה, וממנו לעירובי יותר מקאן - יתור
מאלפיים אמה, שהניח בנו את העירוב מצד ביתו וחלאלה (עירוב
ו 8), הרי זה מותר לתחום ביתו ואסור לתחום עירובו. כלומר, מאחר
ועירובו רחוק יותר מאלפיים אמה מן המקום שהוא עומד בו בין
השמשות אין הוא חל כלל, לפי שאינו יכול להגיע אליו בשבת,
ומכיון שהוא עומד בתוך תחום ביתו הוא קונה שביטה בביתו
כאילו לא הניח עירוב תחומין כלל.
ואם יש ממנו לעירובי אלפים אמה ואילו ממנו ולביתו יתר מקאן
יותר מאלפיים אמה, הרי זה אסור לתחום ביתו ומותר לתחום
עירובו, שמאחר ועירובו אינו רחוק מן המקום שהוא עומד בו יותר
מאלפיים אמה חל העירוב, ונמצא שקבע שביטה במקום עירובו,
ויש לו משם אלפיים אמה לכל רוח.
הנותר את עירובי בעיבורה של עיר - באחד מן הבתים העומדים
בתוך שבעים אמה ושני שליש לעיר, לא עשה ולא כלום, שהרי אף
בלא העירוב יש לו רשות לילך בכל העיר ועיבורה, ומשם ואילך
אלפיים אמה לכל רוח. אבל אם נתנו לעירוב חוץ לתחום, אפילו
אמה אחת בלבד,

לעירובי בתי הדין לא מצו מערב - ואף על פי שאילו רצו דיירי
השכונות לערב זה עם זה לא היו יכולים לעשות זאת, שכן הגומות
מפסיקות ביניהם, מכל מקום שימשה כל שכונה כש"ר לחברתה.
ויש להוכיח מכאן, שניתן להניח חלק מן העיר בתורת ש"ר
לעירוב העיר אף באופן שהדיירים באותו ש"ר אינם רשאים
לערב עם העיר כולה, ולפיכך סבר אביי שרשאי הוא לעשות כן
אף בעיר קטנונית, להניח בתורת ש"ר את הבתים הפתוחים לנהר,
אף שאינם רשאים לערב עם בני העיר.
הרר אמר - חזר אביי ואמר לעצמו, לא דמי - אין לדמות את דין
העיר קטנונית לדין העיר מחוזה. ה"ה - שם, בעיר מחוזה, אי פקע
לעירובי דרך גנות - אילו היו רוצים בני העיר יכולים היו לערב זה
עם זה, משום שגנות הבתים היו מחוברים זה לזה מעל הגומות
לצד ה 8, ולפיכך רשאי היה רבה בר אבא לסמוך על בתי
השכונה האחת בתורת ש"ר לשכונה השניה, וה"ה - אך אלו
הבתים העומדים על שפת הנהר בעיר קטנונית, לא מערב - אינם
רשאים לערב כלל עם שאר בני העיר, מאחר שאין שום דבר
המחבר ביניהם, וממילא אי אפשר להניחם בתורת ש"ר לעיר,
הולך נעקד בוי - ולפיכך יש לעשות חלונות לבתים אלו לצד
העיר, ועל ידי כך יהיו רשאים לערב עם בני העיר, וממילא יהיה
ניתן להניחם בתורת ש"ר לעיר.
הרר אמר - חזר אביי ואמר לעצמו, בוי נמי לא פקע - אין צריך
לעשות חלונות בבתים אלו, וההוא בי תבא - שהרי מעשה היה
בבית הנהב, דהנה ליה - שהיה לו למר בר פופרתא - שם אדם מן
העיר פומבדיתא, ושהיה ש"ר פומבדיתא - והניחו בתורת ש"ר
לעירוב העיר פומבדיתא, ואף על פי שאי אפשר לערב בית תבן
יחד עם שאר בתי העיר, שהרי אינו צריך כלל לעירוב. ומוכח מכך,
שניתן להניח חלק מן העיר בתורת ש"ר לעיר אף אם אינו רשאי
לערב עמו, ועל כן ניתן להניח בתים אלו הפתוחים לנהר בתורת
ש"ר לעירוב העיר קטנונית, ואין צריך לפתוח בהם חלונות לצד
העיר.
אמר אביי, היינו דאמר לי מר - זו היתה כוונת רב יוסף שאמר לי
היו דלא מצונוח עלה בבי מדרשא - ראה שלא יצעקו על כך בבית
המדרש, שהרי אם הייתי מצריכם לפתוח חלונות לצד העיר היו
סותרים בחינם את כתיבם.
שנינו במשנה: ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה
אלא אם כן עשה חוצה לה (וש"ר) פקע חרש.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את ענין עיר 'חדשה': תניא
בברייתא, אמר רבי יהודה, עיר אחת היתה בארץ יהודה, ו'חדשה'
שמה, והיו בה בעיר זו חמשים דיורים, אנשים ונשים ובה היו
משערים חמשים את הש"ר הנצרך לעיר כדי שלא לערב את כולה
כאחת, והיא עצמה היתה ש"ר לעיר גדולה הסמוכה לה.
הגמרא מביאה ספק בד"ן עיר 'חדשה': איפוקא להו - נסתפקו בני
הישיבה, 'חדשה' מהו - העיר 'חדשה' עצמה מה דינה, האם ניתן
לערב את כולה בלא ש"ר, או שצריך להניח בה ש"ר.
מקשה הגמרא: מה מקום יש לספק זה, הרי העיר 'חדשה'
היתה סמוכה לעיר אחרת גדולה הימנה, והיא היתה ש"ר
לעיר הגדולה, וממילא יש לומר דבי יחיב דאיהי הווא ש"ר
לגדולה גדולה נמי הווא ש"ר לקטנה - שכשם שהיא היתה
ש"ר לעיר הגדולה, כך העיר הגדולה היא ש"ר לעיר
'חדשה' הקטנה, ומדוע שיהא צריך לש"ר עוד מן העיר
חדשה עצמה.
מתרצת הגמרא: אכן לגבי העיר 'חדשה' עצמה פשוט הדבר שאין
צריך ש"ר, אלא ספיקם של בני הישיבה היה לגבי עיר אחרת
שהיא פקע חרש - כמו העיר 'חדשה', לענין כך שמספר דיוריה
הוא חמשים בלבד, אך אין עיר אחרת הסמוכה לה שתוכל להיות
ש"ר עבורה, מהו, האם צריך להניח מקצת מתושבי העיר בתורת

את העיר ועיבורה ואלפיים אמה סביב לה לכל רוח. אבל אם
נתנו לעירובו מחוץ לעיבורה של עיר, אפילו אמה אחת בלבד,
הרי זה משהתברר אותה אמה לצד שהניח את עירובו, כגון אם
הניחו בריחוק אמה אחת מחוץ לעיבורה של עיר לצד מזרח,
רשאי הוא לילך משם עוד אלפיים אמות לצד מזרח, ומפסיד
את שיעור רוחב כל העיר בולק לצד מערב, מפני שמתר רוחבה
של העיר עולה לו במדת התחום. כלומר, אדם הדר בעיר רשאי
להלך את כולה כאלו היא ארבע אמות, ומסוף העיר ואילך
יש לו אלפיים אמה לכל רוח. אבל אדם המניח את עירובו חוץ
לעיר, אפילו אמה אחת בלבד, אינו נידון כדר בעיר, ולפיכך
אין העיר נידונית לו כארבע אמות, אלא כפי שיעור רוחבה
האמיתי. כגון בעיר שרוחבה אלף אמה, והניח עירובו בריחוק
אמה אחת חוצה לה לצד מזרח, רשאי הוא להלך משם עוד
אלפיים אמה לצד מזרח, אך אם רוצה לילך מן המקום שבו
הניח את עירובו לצד מערב הולך אמה אחת עד העיר, ולאחר
מכן מודד אלף אמה של רוחב העיר, ומסוף העיר ואילך
ממשיך לילך לצד מערב עוד כאלף אמה להשלים תחום
אלפיים אמה שלו, ונמצא שנשכר אמה אחת למזרח והפסיד
אלף אמה למערב, וכיצד כותבת משנתנו 'מה שנשכר הוא
מפסיד'.

מתרצת הגמרא: לא קשיא – אין להקשות סתירה בין המשנה
לברייתא, לפי שכל אחת מהן עוסקת באופן אחר. ברא – הברייתא
עוסקת באופן שכללה בנותו פהצי העיר. כלומר, שהיתה העיר
רחבה אלפיים אמה, או שהניח עירובו במרחק רב מן העיר לצד
מזרח, ונמצא שכאשר מונה הוא אלפיים אמה מעירובו לצד
מערב כלה תחומו באמצע העיר, ובאופן כזה נמדדת העיר עצמה
למנין אלפיים אמה שלו, ונמצא שנשכר אמה אחת למזרח והפסיד
אלף אמה למערב. ברא – אך המשנה עוסקת באופן שכללה בנותו
בסוף העיר, כלומר, שהיתה העיר קטנה מאלפיים אמה, והניח
עירובו בסמוך לעיר, ונמצא שכאשר הוא מהלך אלפיים אמה
מעירובו לצד מערב אין תחומו כלה באמצע העיר אלא בסופה,
ובאופן כזה נידונית לו העיר כולה כארבע אמות, ואין רוחבה
ממעט מתחום אלפיים אמה שלו. ועל כך אמרה המשנה 'מה
שנשכר הוא מפסיד', שכן באופן זה הוא נשכר אמה אחת למזרח
ומפסיד אמה אחת למערב, ולא יותר, שאין העיר עצמה עולה לו
מן החשבון.

וחילוק זה בין כלתה מידתו בחצי העיר לבין כלתה מידתו בסופה
הוא בדרבי אידי, דאמר רבי אידי אמר רבי יהושע בן לוי, אדם שהיה
מוך אלפיים אמה לתחומו וברא בתוך העיר, וכללה בנותו פהצי
העיר, אין לו לילך אלא את חצי העיר. אבל אם כללה בנותו בסוף
העיר נעשית לו העיר בולק פאילו היא רחבה ארבע אמות,
ומשלימין לו את השאר – ורשאי להמשיך ולהלך למערב העיר
והלאה, עד שישלים תחום אלפיים אמה שלו.

הגמרא מביאה את תמיהתו של רבי אידי על דין זה שאמר משמו
של רבי יהושע בן לוי: אמר רבי אידי, אין דברים אלו אלא דברי
נביאות. כלומר, חילוק זה לא נתפרש טעמו, כשם שהנביא
המתנבא מפי הגבורה אינו נותן טעם לנבואתו, ואם לא שקיבל
רבי יהושע בן לוי כך מרבו לא היה אומר כן. שהרי יש לתמוה, מה
לי אם כללה מידתו פהצי העיר שעולה לו העיר לחשבון אלפיים
אמה שלו, ומה לי אם כללה מידתו בסוף העיר שאינה נידונית לו
אלא כארבע אמות בלבד.

רבא תמה על דברי רבי אידי: אמר רבא, מדוע מכנה רבי אידי
דינים אלו כדברי נביאות, והרי תרוייהו תננה – שני הדינים נשנו
במשנתנו, שכן שנינו (להלן סא), אנשי עיר גדולה מהלכין את כל
עיר קמנה הסמוכה להם בתוך אלפיים אמה, כלומר, נידונית היא
להם כארבע אמות, ואין רוחבה עולה למידת אלפיים אמה של
תחומם,

מה שנשקב הוא מפיסד. כלומר, מה שהוא מרויח לאותו צד שמניח
את עירובו, הוא מפסיד לצד האחר. כגון, אם הניח את עירובו
במרחק אלף אמה מן העיר לצד מזרח, רשאי הוא מעתה לילך מן
העיר שלושת אלפים אמה לצד מזרח, אך אינו רשאי לילך לצד
מערב אלא אלף אמה, ונמצא שהרויח אלף אמה לצד מזרח,
והפסיד אלף אמה לצד מערב.

גמרא

הגמרא מבררת באיזה אופן עוסקת המשנה: קא סלקא דעתך –
סבורים אנו לומר, שכונת המשנה באומרה שהיה אותו אדם
עומד למורה ואמר לבנו ערב לי במערב, היינו שהיה עומד למורה
ביתו, ואמר לבנו שיניח עליו עירוב למערב ביתו, וכונת המשנה
באומרה שהיה אותו אדם עומד למורה ואמר לבנו ערב לי במזרח,
היינו שעמד למורה ביתו ואמר לבנו שיניח עליו עירוב למזרח
ביתו, ונמצא שבכל ענין עומד ביתו בינו לבין העירוב שהניח בנו.
ועל כך יש להקשות, בשלמא – דברי המשנה האומרת שאם היה
הימנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יתר מכאן, קבע שביתה בביתו,
מיושבים הם, שכן משפחת לה דמיה לביתיה ולא מיה לעירוב –
ניתן למצוא אופן שיכול הוא להגיע עד ביתו ולא עד עירובו,
שהרי ביתו עומד בינו לבין עירובו, ולפיכך יתכן שיש ממנו ולביתו
אלפיים אמה ולעירובו יותר מאלפיים אמה. אלא דברי המשנה
האומרת שאם היה הימנו ולעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכאן,
קבע שביתה במקום עירובו, קשים הם, היכי משפחת לה – כיצד
ניתן למצוא אופן שיהא עירובו סמוך אליו יותר מביתו, הרי ביתו
עומד בינו לבין עירובו.

הגמרא מביאה שני תירוצים על קושיא זו: אמר רבי יצחק, מי סברת
וכי סבור אתה שכונת דברי המשנה 'מי שהיה עומד למורה'
היינו למורה ביתו ואילו למערה היינו למערה ביתו, לא – אין הדבר
כן, אלא 'למורה' היינו שהיה עומד למורה בנו, ואילו 'למערה' היינו
למערה בנו. כלומר, שלעולם היה עומד בין ביתו ובין בנו שהניח
עברו עירובו, אלא שפעמים היה ביתו סמוך אליו יותר מעירובו
[צירור א], ופעמים שהיה עירובו סמוך אליו יותר מביתו [צירור ב].

רבא בר רב שילא אמר, אפילו אם תרצה לומר,
שכונת דברי המשנה 'למורה' היינו למורה ביתו, 'למערה' היינו
למערה ביתו, מכל מקום אין קושיא בדבר, בגין דקא ביתיה
באלכסון – והיינו באופן שעומד ביתו באלכסון למקום עמידתו,
ואילו עירובו עומד בקו ישר למקום עמידתו, שבאופן כזה יתכן
הדבר שיהא ביתו עומד בינו לבין עירובו, ואף על פי כן יהא
עירובו סמוך אליו יותר מביתו [צירור ו].

שנינו במשנה: הנותן עירוב בתוך עיבורה וכו' של עיר לא עשה
ולא כלום, נתנו חוץ לתחום אפילו אמה אחת מה שנשכר הוא
מפסיד.

הגמרא מקשה על דברי המשנה: חוץ לתחום סלקא דעתך – וכי
עולה על דעתך לומר שנתן את עירובו מחוץ לאלפיים אמה של
תחום העיר, הרי באופן כזה אין העירוב מועיל כלל, מאחר שאינו
יכול לילך בשבת למקום עירובו.

מתרצת הגמרא: אלא אימא – אמור את דברי המשנה באופן כזה,
שנתנו חוץ לעיבורה של עיר. דהיינו, שהניחו מחוץ לשבעים אמה
ושני שליש הסמוכים לעיר.

שנינו במשנה: נתנו חוץ לתחום אפילו אמה אחת מה שנשקב הוא
מפיסד.

מקשה הגמרא: וכי רק מה שהיה נשקב לצד עירובו הוא מפסיד
לצד השני, ותו לא – ולא יותר מכך, דהיינו שאינו מפסיד
מאומה מרוחב העיר, אלא נידונית היא לו כארבע אמות,
והתניא – והרי שנינו בברייתא, אדם הנותן את עירובו בתוך
עיבורה של עיר – בתוך שבעים אמה ושיירם הסמוכים לעיר,
לא עשה ולא כלום, שהרי גם בלא עירוב זה רשאי היה להלך